॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ पञ्चमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां पञ्चमकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

यदेकेन स꣣स्थापयति यज्ञस्य संतत्या अविच्छेदायैन्द्राः पशवो ये मुष्कराः यदैन्द्राः सन्तोऽग्निभ्य आलभ्यन्ते देवताभ्यः समदं दधात्याग्नेयीस्त्रिष्टुभो याज्यानुवाक्याः कुर्याद्यदाग्नेयीस्तेनाग्नेया यत्त्रिष्टुभस्तेनैन्द्राः समृद्ध्यै न देवताभ्यः समदं दधाति वायवे नियुत्वते तूपरमा लभते तेजोऽग्नेर्वायुस्तेजस एष आ लभ्यते तस्माद्यद्रियङ्वायुः॥१॥

वाति तद्रियङ्ङग्निर्दहति स्वमेव तत्तेजोऽन्वेति यन्न नियुत्वते स्यादुन्माद्येद्यजमानो नियुत्वते भवति यजमानस्यानुन्मादाय वायुमती श्वेतवती याज्यानुवाक्ये भवतः सतेजस्त्वाय हिरण्यगर्भः समवर्तताग्र इत्याघारमा घारयति प्रजापतिर्वै हिरण्यगर्भः प्रजापतेरनुरूपत्वाय सर्वाणि वा एष रूपाणि पशूनाम्प्रत्या लभ्यते यच्छ्रश्रुणस्तत्॥२॥

पुरुषाणा५ रूपम् यत्तूपरस्तदश्वानां यदन्यतोदन्तद्गवां यदव्या इव शफास्तदवीनां यदजस्तदजानाँ वायुर्वै पशूनाम्प्रियं धाम यद्वायव्यो भवत्येतमेवैनमभि संजानानाः पशव उप तिष्ठन्ते वायव्यः कार्या(३)ः प्राजापत्या(३) इत्याहुर्यद्वायव्यं कुर्यात्प्रजापतेरियाद्यत्प्राजापत्यं कुर्याद्वायोः॥ ३

इयाद्यद्वायव्यः पशुर्भवति तेन वायोर्नैति यत्प्राजापत्यः पुरोडाशो भवति तेन प्राजापतेर्नैति यद्वादशकपालस्तेन वैश्वानरान्नैत्याँग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपति दीक्षिष्यमाणोऽग्निः सर्वा देवता विष्णुर्यज्ञो देवताँश्चैव यज्ञं चा रभतेऽग्निरवमो देवतानां विष्णुः परमो यदाँग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपति देवताँः॥ ४॥

एवोभयतः परिगृह्य यजमानोऽव रुन्द्धे पुरोडाशेन वै देवा अमुष्मिंल्लोँक आँर्धुवञ्चरुणास्मिन् यः कामयेतामुष्मिंल्लोँक ऋध्नुयामिति स पुरोडाशं कुर्वीतामुष्मिंन्नेव लोक ऋध्नोति यदष्टाकपालस्तेनाँग्नेयो यत्त्रिकपालस्तेन वैष्णवः समृद्ध्यै यः कामयेतास्मिंल्लोँक ऋध्नुयामिति स चरुं कुर्वीताग्नेर्घृतं विष्णोँस्तण्डुलास्तस्माँत्॥ ५॥

चरुः कार्योऽस्मिन्नेव लोक ऋध्नोत्यादित्यो भवतीयं वा अदितिरस्यामेव प्रति तिष्ठत्यथो अस्यामेवाधि यज्ञं तनुते यो वै संवथ्सरमुख्यमभृत्वाग्निं चिनुते यथा सामि गर्भोऽवपद्यते तादृगेव तदार्तिमार्च्छेद्वैश्वानरं द्वादशकपालम् पुरस्तान्निर्वपेत्संवथ्सरो वा अग्निर्वैश्वानरो यथा संवथ्सरमाप्त्वा॥६॥

काल आगते विजायत एवमेव संवथ्सरमाप्त्वा काल आगतेऽग्निं चिनुते नार्तिमार्च्छत्येषा वा अग्नेः प्रिया तनूर्यद्वैश्वानरः प्रियामेवास्य तनुवमव रुन्द्धे त्रीण्येतानि हवीꣳषि भवन्ति त्रय इमे लोका एषां लोकानाꣳ रोहाय॥७॥

यद्रियङ्वायुर्यच्छ्वश्रुणस्तद्वायोर्निर्वपति देवतास्तस्मादास्वाष्टात्रिꣳशच्च॥१॥॥ [१]

प्रजापतिः प्रजाः सृष्ट्वा प्रेणानु प्राविशत्ताभ्यः पुनः सम्भवितुं नाशक्नोत्सोऽब्रवीदृध्नवदिथ्स यो मेतः पुनः संचिनवदिति तं देवाः समचिन्वन्ततो वै त आर्ध्नुवन् यथ्समचिन्वन्तच्चित्यस्य चित्यत्वम् य एवं विद्वानग्निं चिनुत ऋध्नोत्येव कस्मै कमग्निश्चीयत इत्याहुरग्निवान्॥८॥

अ॒सा॒नीति॒ वा अ॒ग्निश्ची॑यतेऽग्नि॒वाने॒व भ॑वति॒ कस्मै॒ कम॒ग्निश्ची॑यत॒ इत्या॑हुर्दे॒वा मा॑ वेद॒न्निति॒ वा अ॒ग्निश्ची॑यते वि॒दुरे॑नं दे॒वाः कस्मै॒ कम॒ग्निश्ची॑यत॒ इत्या॑हुर्गृ॒ह्य॑सा॒नीति॒ वा अ॒ग्निश्ची॑यते गृ॒ह्ये॑व भ॑वति॒ कस्मै॒ कम॒ग्निश्ची॑यत॒ इत्या॑हुः पशु॒मान॑सा॒नीति॒ वा अ॒ग्निः॥९॥

चीय॒ते॒ प॒शु॒माने॒व भ॑वति॒ कस्मै॒ कम॒ग्निश्ची॑यत॒ इत्या॑हुः स॒प्त मा॒ पुरु॑षा॒ उप॑ जीवा॒निति॒ वा अ॒ग्निश्ची॑यते॒ त्रयः॒ प्राञ्च॒स्त्रयः॑ प्र॒त्यञ्च॑ आ॒त्मा स॑प्त॒म ए॒तावं॑न्त ए॒वैन॑म॒मुष्मि॑ँल्लो॒क उप॑ जीवन्ति प्र॒जाप॑तिर॒ग्निम॑चिकीषत॒ तम्पृ॑थि॒व्य॑ब्रवी॒न्न मय्य॒ग्निं चै॑ष्य॒सेति॑ मा धक्ष्यति॒ सा त्वा॑तिद॒ह्यमा॑ना॒ वि ध॑विष्ये॥१०॥

स पापी॑यान्भविष्य॒सीति॒ सो॑ऽब्रवी॒त्तथा॒ वा अ॒हं क॑रिष्यामि॒ यथा॑ त्वा॒ नाति॑ध॒क्ष्यतीति॒ स इ॒माम॒भ्य॑मृशत् प्र॒जाप॑तिस्त्वा सादयतु॒ तया॑ दे॒वत॑याङ्गिर॒स्वद्ध्रु॒वा सी॒देती॒माम॒वेष्ट॑कां कृ॒त्वोपा॑ध॒त्तान॑तिदाहाय॒ यत्प्रत्य॒ग्निं चि॑न्वी॒त तद॒भि मृ॑शेत्प्र॒जाप॑तिस्त्वा सादयतु॒ तया॑ दे॒वत॑याङ्गिर॒स्वद्ध्रु॒वा सी॑द॥११॥

इती॒माम॒वेष्ट॑कां कृ॒त्वोप॑ ध॒त्तेऽन॑तिदाहाय प्र॒जाप॑तिरकामयत॒

प्र जा॑येयेति॒ स ए॒तमुख्य॑मपश्यत्त॒ꣳ सं॑वथ्स॒रम॑बिभ॒स्ततो॒ वै स प्राजा॑यत॒ तस्मा॑थ्संवथ्स॒रम्भा॒र्यः प्रैव जा॑यते॒ तं वस॑वोऽब्रुव॒न्प्र त्वम॑जनिष्ठा व॒यम्प्र जा॑यामहा॒ इति॒ तं वसु॑भ्यः॒ प्राय॑च्छ॒त्तं त्रीण्यहा॑न्यबिभरु॒स्तेन॑॥१२॥

त्रीणि॑ च श॒तान्यसृ॑जन्त॒ त्रय॑स्त्रिꣳशतं च॒ तस्मा॑त्त्र्य॒हम्भा॒र्यः प्रैव जा॑यते॒ तान्रु॒द्रा अ॑ब्रुव॒न्प्र यू॒यम॑जनिढ्वं व॒यम्प्र जा॑यामहा॒ इति॒ तꣳ रु॒द्रेभ्यः॒ प्राय॑च्छ॒न्तꣳ षडहा॑न्यबिभरु॒स्तेन॒ त्रीणि॑ च श॒तान्यसृ॑जन्त॒ त्रय॑स्त्रिꣳशतं च॒ तस्मा॑त्षड॒हम्भा॒र्यः प्रैव जा॑यते॒ तानादि॒त्या अ॑ब्रुव॒न्प्र यू॒यम॑जनिढ्वं व॒यम्॥१३॥

प्र जा॑यामहा॒ इति॒ तमा॑दि॒त्येभ्यः॒ प्राय॑च्छ॒न्तं द्वाद॒शाहा॑न्यबिभरु॒स्तेन॒ त्रीणि॑ च श॒तान्यसृ॑जन्त॒ त्रय॑स्त्रिꣳशतं च॒ तस्मा॑द्द्वादशा॒हम्भा॒र्यः प्रैव जा॑यते॒ तेनै॒व ते स॒हस्र॑मसृजन्तो॒खाꣳ स॑हस्रत॒मीं य ए॒वमुख्य॒ꣳ साह॒स्रं वेद॒ प्र स॒हस्र॑म्प॒शूना॑प्नोति॥१४॥

अ॒ग्निवान्प॑शु॒मान॑सा॒नीति॒ वा अ॒ग्निर्ध॑विष्ये मृशेत्प्र॒जाप॑तिस्त्वा सादयतु॒ तया॑ दे॒वत॑याङ्गिर॒स्वद्ध्रु॒वा सी॑द॒ तेन॒ तानादि॒त्या अ॑ब्रुव॒न्प्र यू॒यम॑जनिढ्वं व॒यञ्चत्वारि॒ꣳशच्च॑॥२॥॥ [२]

यजु॑षा॒ वा ए॒षा क्रि॑यते॒ यजु॑षा पच्यते॒ यजु॑षा॒ वि मु॑च्यते

यदुखा सा वा एषैतर्हि यातयाम्नी सा न पुनः प्रयुज्येत्याहुरग्ने युक्ष्वा हि ये तव युक्ष्वा हि देवहूतमाꣳ इत्युखायां जुहोति तेनैवैनाम्पुनः प्र युङ्क्ते तेनायातयाम्नी यो वा अग्निं योग आगते युनक्ति युङ्क्ते युञ्जानेष्वग्नेः॥१५॥

युक्ष्वा हि ये तव युक्ष्वा हि देवहूतमाꣳ इत्याहैष वा अग्नेर्योगस्तेनैवैनं युनक्ति युङ्क्ते युञ्जानेषु ब्रह्मवादिनो वदन्ति न्यङ्ङग्निश्चेतव्या(३) उत्ताना(३) इति वयसां वा एष प्रतिमया चीयते यदग्निर्यन्न्यञ्चं चिनुयात्पृष्टित एनमाहुतय ऋच्छेयुर्यदुत्तानं न पतितुꣳ शक्नुयादसुवर्ग्यो-ऽस्य स्यात्प्राचीनमुत्तानम्॥१६॥

पुरुषशीर्षमुप दधाति मुखत एवैनमाहुतय ऋच्छन्ति नोत्तानं चिनुते सुवर्ग्योऽस्य भवति सौर्या जुहोति चक्षुरेवास्मिन्प्रति दधाति द्विर्जुहोति द्वे हि चक्षुषी समान्या जुहोति समानꣳ हि चक्षुः समृद्ध्यै देवासुराः संयत्ता आसन्ते वामं वसु सं न्यदधत तद्देवा वामभृतावृञ्जत तद्वामभृतो वामभृत्त्वं यद्वामभृतमुपदधाति वाममेव तया वसु यजमानो भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते हिरण्यमूर्ध्नी भवति

ज्योति॒र्वै हिर॑ण्यं॒ ज्योति॑र्वा॒मञ्ज्योति॑षै॒वास्य॒ ज्योति॑र्वा॒मं वृ॑ङ्क्ते द्विय॒जुर्भ॑वति॒ प्रति॑ष्ठित्यै॥१७॥

यु॒ञ्जा॒नेष्वग्नै॑ प्रा॒चीन॑मुत्ता॒नं वा॑म॒भृत॒श्चतु॑र्विꣳशतिश्च॥३॥ [३]

आपो॒ वरु॑णस्य॒ पत्न॑य आस॒न्ता अ॒ग्निर॒भ्य॑ध्याय॒त्ताः सम॑भव॒त्तस्य॒ रेतः॒ परा॑पत॒त्तद॒ियम॑भव॒द्यद्वि॒तीय॑म्प॒रापा॑पत॒त्तद॒सा-व॑भवदि॒यं वै वि॒राड॒सौ स्व॒राड्यद्वि॒राजा॑वु॒पद॑धा॒ती॒मे ए॒वोप॑ धत्ते॒ यद्वा अ॒सौ रेतः॑ सि॒ञ्चति॒ तद॒स्याम्प्रति॑ तिष्ठति॒ तत्प्र जा॑यते॒ ता ओष॑धयः॥१८॥

वी॒रुधो॑ भवन्ति॒ ता अ॒ग्निर॑त्ति॒ य ए॒वं वेद॒ प्रैव जा॑यते-ऽन्ना॒दो भ॑वति॒ यो रे॑त॒स्वी स्यात्प्र॑थ॒माया॒ं तस्य॒ चित्या॑मु॒भे उप॑ दध्यादि॒मे ए॒वास्मै॑ स॒मीची॒ रेतः॑ सिञ्चतो॒ यः सि॒क्तरे॑ता॒ः स्यात्प्र॑थ॒माया॒ं तस्य॒ चित्या॑म॒न्यामुप॑ दध्यादुत्त॒माया॑- म॒न्याꣳ रेत॑ ए॒वास्य॑ सि॒क्तमा॒भ्यामु॑भ॒यतः॒ परि॑ गृह्णाति संवथ्स॒रं न कम्॥१९॥

च॒न प्र॒त्यव॑रोहे॒न्न हीमे कं च॒न प्र॑त्यव॒रोह॑त॒स्तदे॑नयोर्व्र॒तं यो वा अप॑शीर्ष्णाणम॒ग्निं चि॑नु॒तेऽप॑शीर्षा॒मुष्मि॑ँल्लो॒के भ॑वति॒ यः सशी॑र्ष्णाणं चिनु॒ते सशी॑र्षा॒मुष्मि॑ँल्लो॒के भ॑वति॒ चित्तिं॑

जुहोमि मनसा घृतेन यथा देवा इहागमन्वीतिहोत्रा ऋतावृधः समुद्रस्य वयुनस्य पत्मञ्जुहोमि विश्वकर्मणे विश्वाहामर्त्यꣳ हविरिति स्वयमातृण्णामुपधाय जुहोति॥२०॥

एतद्वा अग्नेः शिरः सशीर्षाणमेवाग्निं चिनुते सशीर्षामुष्मिँल्लोके भवति य एवं वेद सुवर्गाय वा एष लोकाय चीयते यदग्निस्तस्य यदयथापूर्वं क्रियतेऽसुवर्ग्यमस्य तथ्सुवर्ग्योऽग्निश्चितिमुपधायाभि मृशेच्चित्तिमचित्तिं चिनवद्विद्वान्पृष्ठेव वीता वृजिना च मर्तान्राये च नः स्वपत्याय देव दिति च रास्वादितिमुरुष्येति यथापूर्वमेवैनामुप धत्ते प्राञ्चमेनं चिनुते सुवर्ग्योऽस्य भवति॥२१॥

ओषधयः कञ्जुहोति स्वपत्यायाष्टादश च॥४॥॥ [४]

विश्वकर्मा दिशाम्पतिः स नः पशून्पातु सोऽस्मान्पातु तस्मै नमः प्रजापती रुद्रो वरुणोऽग्निर्दिशाम्पतिः स नः पशून्पातु सोऽस्मान्पातु तस्मै नम एता वै देवता एतेषां पशूनामधिपतयस्ताभ्यो वा एष आ वृश्च्यते यः पशुशीर्षाण्युपदधाति हिरण्येष्टका उप दधात्येताभ्य एव देवताभ्यो नमस्करोति ब्रह्मवादिनः॥२२॥

वदन्त्यग्नौ ग्राम्यान्पशून्प्र दधाति शुचारण्यानर्पयति किं तत उच्छिꣳषतीति यद्धिरण्येष्टका उपदधात्यमृतं वै हिरण्यममृतेनैव ग्राम्येभ्यः पशुभ्यो भेषजं करोति नैनान् हिनस्ति प्राणो वै प्रथमा स्वयमातृण्णा व्यानो द्वितीयापानस्तृतीयानु प्राण्यात्प्रथमाꣳ स्वयमातृण्णामुपधाय प्राणेनैव प्राणꣳ समर्धयति व्यन्यात्॥२३॥

द्वितीयामुपधाय व्यानेनैव व्यानꣳ समर्धयत्यपान्यात्तृतीयामुप समर्धयत्यथो प्राणैरेवैनꣳ समिन्द्धे भूर्भुवः सुवरिति स्वयमातृण्णा उप दधातीमे वै लोकाः स्वयमातृण्णा एताभिः खलु वै व्याहृतीभिः प्रजापतिः प्राजायत यदेताभिर्व्याहृतीभिः स्वयमातृण्णा उपदधातीमानेव लोकानुपधायेषु॥२४॥

लोकेष्वधि प्र जायते प्राणाय व्यानायापानाय वाचे त्वा चख्षुषे त्वा तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा सीदाग्निना वै देवाः सुवर्गं लोकमजिगाꣳसन्तेन पतितुं नाशक्नुवन्त एताश्चतस्रः स्वयमातृण्णा अपश्यन्ता दिख्षूपादधत तेन सर्वतश्चख्षुषा सुवर्गं लोकमायन्यच्चतस्रः स्वयमातृण्णा दिख्षूपदधाति सर्वतश्चख्षुषैव तदग्निना यजमानः सुवर्गं लोकमेति॥२५॥

ब्रह्मवादिनो व्यन्यादेषु यजमानस्त्रीणि च॥५॥॥ [५]

अग्न॒ आ या॑हि वी॒तय॒ इत्या॒हाह्व॑तै॒वैन॑म॒ग्निं दू॒तं वृ॑णीमह॒ इत्या॑ह हू॒त्वैवैनं॑ वृणीते॒ऽग्निना॒ग्निः समि॑ध्यत॒ इत्या॑ह॒ समि॑न्द्ध ए॒वैन॑म॒ग्निर्वृ॒त्राणि॑ जङ्घ॒न॒दित्या॑ह॒ समि॑द्ध ए॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं द॑धात्य॒ग्नेः स्तोम॑म्मनामह॒ इत्या॑ह मनु॒त ए॒वैन॑मे॒तानि॒ वा अह्वा॑ꣳ रू॒पाणि॑॥२६॥

अ॒न्व॒हमे॒वैनं॑ चिनु॒तेऽवाह्वा॑ꣳ रू॒पाणि॑ रुन्द्धे ब्रह्मवा॒दिनो॑ वदन्ति॒ कस्मा॑थ्स॒त्याद्या॒तया॑म्नीर॒न्या इष्ट॑का॒ अया॑तयाम्नी लोकम्पृ॒णेत्यै॑न्द्रा॒ग्नी हि बा॑र्हस्प॒त्येति॑ ब्रूयादिन्द्रा॒ग्नी च॒ हि दे॒वाना॒म्बृह॒स्पति॒श्चाया॑तयामानोऽनुच॒रव॑ती भव॒त्यजा॑मित्वायानु॒ष्टुभानु॑ चरत्या॒त्मा वै लो॑कम्पृ॒णा प्रा॒णो॑ऽनु॒ष्टुप्तस्मा॑त्प्रा॒णः सर्वा॒ण्यङ्गा॒न्यनु॑ चरति॒ ता अ॑स्य॒ सूद॑दोहसः॥२७॥

इत्या॑ह॒ तस्मा॒त्परु॑षिपरुषि॒ रसः॒ सोमꣳ॑ श्रीणन्ति॒ पृश्ञ॑य॒ इत्या॒हान्नं॒ वै पृश्न्य॑न्न॑मे॒वाव॑ रुन्द्धे॒ऽर्को वा अ॒ग्निर॒र्कोऽन्न॒मन्न॑मे॒वाव॑ रुन्द्धे॒ जन्म॑ दे॒वानां॒ विश॑स्त्रि॒ष्वा रो॑च॒ने दि॒व इत्या॑हे॒मानि॒वास्मै॑ लो॒काञ्ज्योति॑ष्मतः करोति॒ यो वा इष्ट॑कानाम्प्रति॒ष्ठां वेद॒ प्रत्ये॒व ति॑ष्ठति॒ तया॑

देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा सीदेत्याहैषा वा इष्टकानाम्प्रतिष्ठा य एवं वेद प्रत्येव तिष्ठति॥२८॥

रूपाणि सूर्ददोहसस्तया षोडश च॥६॥॥ [६]

सुवर्गाय वा एष लोकाय चीयते यदग्निर्वज्र एकादशिनी यदग्नावेकादशिनीम्मिनुयाद्वज्रेणैन सुवर्गाल्लोकादन्तर्दध्याद्यन्न मिनुयाथ्स्वरुभिः पशून्व्यर्धयेदेकयूपम्मिनोति नैनं वज्रेण सुवर्गाल्लोकादन्तर्दधाति न स्वरुभिः पशून्व्यर्धयति वि वा एष इन्द्रियेण वीर्येणर्ध्यते योऽग्निं चिन्वन्नधिक्रामत्यैन्द्रिया॥२९॥

ऋचाक्रमणम्प्रतीष्टकामुप दध्यान्नेन्द्रियेण वीर्येण व्यृध्यते रुद्रो वा एष यदग्निस्तस्य तिस्रः शरव्याः प्रतीचीं तिरश्च्यनूची ताभ्यो वा एष आ वृश्च्यते योऽग्निं चिनुतेऽग्निं चित्वा तिसृधन्वमयाचितम्ब्राह्मणाय दद्यात्ताभ्य एव नमस्करोत्यथो ताभ्य एवात्मानं निष्क्रीणीते यत्ते रुद्र पुरः॥३०॥

धनुस्तद्वातो अनु वातु ते तस्मै ते रुद्र संवथ्सरेण नमस्करोमि यत्ते रुद्र दक्षिणा धनुस्तद्वातो अनु वातु

ते॒ तस्मै॑ ते रुद्र परिवथ्स॒रेण॒ नम॑स्करोमि॒ यत्ते॑ रुद्र प॒श्चाद्धनु॒स्तद्वातो॒ अनु॑ वातु ते॒ तस्मै॑ ते रुद्रेदावथ्स॒रेण॒ नम॑स्करोमि॒ यत्ते॑ रुद्रोत्त॒राद्धनु॒स्तत्॥३१॥

वातो॒ अनु॑ वातु ते॒ तस्मै॑ ते रुद्रेदुवथ्स॒रेण॒ नम॑स्करोमि॒ यत्ते॑ रुद्रो॒परि॒ धनु॒स्तद्वातो॒ अनु॑ वातु ते॒ तस्मै॑ ते रुद्र वथ्स॒रेण॒ नम॑स्करोमि रु॒द्रो वा ए॒ष यद॒ग्निः स यथा॑ व्या॒घ्रः क्रु॒द्धस्तिष्ठ॑त्ये॒वं वा ए॒ष ए॒तर्हि॒ संचि॑तमे॒तैरुप॑ तिष्ठते नमस्का॒रैरे॒वैनꣳ शमयति॒ ये॑ऽग्नयः॑॥३२॥

पु॒री॒ष्याः॑ प्रवि॑ष्टाः पृथि॒वीमनु॑। तेषां॒ त्वम॑स्युत्त॒मः प्र णो॑ जी॒वात॑वे सुव। आपं॑ त्वाग्ने॒ मन॒सापं॑ त्वाग्ने॒ तप॒सापं॑ त्वाग्ने दी॒ख्षयापं॑ त्वाग्न उप॒सद्भि॒रापं॑ त्वाग्ने सु॒त्ययापं॑ त्वाग्ने॒ दख्षि॑णाभि॒रापं॑ त्वाग्नेऽवभृ॒थेनापं॑ त्वाग्ने व॒शयापं॑ त्वाग्ने स्वगाका॒रेणेत्या॑है॒षा वा अ॒ग्नेराप्ति॒स्तयै॒वैन॑माप्नोति॥३३॥

ऐ॒न्द्रि॒या पु॒र उ॑त्त॒राद्धनु॒स्तद॒ग्नय॑ आहा॒ष्टौ च॑॥७॥॥ [७]

गा॒य॒त्रेण॑ पु॒रस्ता॒दुप॑ तिष्ठते प्रा॒णमे॒वास्मि॑न्दधाति बृहद्रथन्त॒राभ्यां॑ प॒ख्षावोज॑ ए॒वास्मि॑न्दधात्यृतु॒स्थाय॑ज्ञाय॒ज्ञिये॑न॒ पुच्छ॑मृ॒तुष्वे॒व प्रति॑ तिष्ठति पृ॒ष्ठैरुप॑ तिष्ठते॒ तेजो॒ वै

पृ॒ष्ठानि॒ तेज॑ ए॒वास्मि॑न्दधाति प्र॒जाप॑तिर॒ग्निम॑सृजत॒ सो॑ऽस्माथ्सृ॒ष्टः परा॑ङै॒त्तं वा॑रव॒न्तीये॑नावारयत॒ तद्वा॑रव॒न्तीय॑स्य वारवन्तीय॒त्वꣳ श्यै॒तेन॑ श्ये॒ती अ॑कुरुत॒ तच्छ्यै॒तस्य॑ श्यैत॒त्वम्॥३४॥

यद्वा॑रव॒न्तीये॑नोप॒तिष्ठ॑ते वा॒रय॑त ए॒वैनꣳ श्यै॒तेन॑ श्ये॒ती कु॑रुते प्र॒जाप॑ते॒र्हृद॑येनापिप॒ख्षम्प्रत्युप॑ तिष्ठते प्रे॒माण॑मे॒वास्य॑ गच्छति॒ प्राच्या॑ त्वा दि॒शा सा॑दयामि गाय॒त्रेण॒ छन्द॑सा॒ग्निना॑ दे॒वत॑या॒ग्नेः शी॒र्ष्णाग्नेः शिर॒ उप॑ दधामि॒ दख्षि॑णया त्वा दि॒शा सा॑दयामि॒ त्रैष्टु॑भेन॒ छन्द॒सेन्द्रे॑ण दे॒वत॑या॒ग्नेः प॒ख्षेणा॒ग्नेः प॒ख्षमुप॑ दधामि प्र॒तीच्या॑ त्वा दि॒शा सा॑दयामि॥३५॥

जाग॑तेन॒ छन्द॑सा सवि॒त्रा दे॒वत॑या॒ग्नेः पुच्छे॑ना॒ग्नेः पुच्छ॒मुप॑ दधा॒म्युदी॑च्या त्वा दि॒शा सा॑दया॒म्यानु॑ष्टुभेन॒ छन्द॑सा मि॒त्रावरु॑णाभ्यां दे॒वत॑या॒ग्नेः प॒ख्षेणा॒ग्नेः प॒ख्षमुप॑ दधाम्यू॒र्ध्वया॑ त्वा दि॒शा सा॑दयामि॒ पाङ्क्ते॑न॒ छन्द॑सा॒ बृह॒स्पति॑ना दे॒वत॑या॒ग्नेः पृ॒ष्ठेना॒ग्नेः पृ॒ष्ठमुप॑ दधामि॒ यो वा अपा॑त्मानम॒ग्निं चि॑नु॒तेऽपा॑त्मा॒मुष्मि॑ल्लो॒ँके भ॑वति॒ यः सात्मा॑नं चिनु॒ते सात्मा॒मुष्मि॑ल्लो॒ँके भ॑वत्यात्मेष्ट॒का उप॑ दधात्ये॒ष वा अ॒ग्नेरा॒त्मा सात्मा॑नमे॒वाग्निं चि॑नुते॒ सात्मा॒मुष्मि॑ल्लो॒ँके भ॑वति॒

य एवं वेद॥३६॥

श्यैतत्वं प्रतीच्यां त्वा दिशा सादयामि यः सात्मानश्चिनुते द्वाविꣳशतिश्च॥८॥॥—[८]

अग्न उदधे या त इषुर्युवा नाम तया नो मृड तस्यास्ते नमस्तस्यास्त उप जीवन्तो भूयास्माग्ने दुध्र गह्य किꣳशिल वन्य या त इषुर्युवा नाम तया नो मृड तस्यास्ते नमस्तस्यास्त उप जीवन्तो भूयास्म पञ्च वा एतेऽग्नयो यच्चितय उदधिरेव नाम प्रथमो दुध्रः॥३७॥

द्वितीयो गह्यस्तृतीयः किꣳशिलश्चतुर्थो वन्यः पञ्चमस्तेभ्यो यदाहुतीर्न जुहुयादध्वर्युं च यजमानं च प्र दहेयुर्यदेता आहुतीर्जुहोति भागधेयेनैवैनाञ्छमयति नार्तिमार्च्छत्यध्वर्युर्न यजमानो वाङ्ग आसन्नसोः प्राणोऽक्ष्योश्चख्षुः कर्णयोः श्रोत्रम्बाहुवोर्बलमूरुवोरोजोऽरिष्टा विश्वान्यङ्गानि तनूः॥३८॥

तनुवा मे सह नमस्ते अस्तु मा मा हिꣳसीरप वा एतस्मात्प्राणाः क्रामन्ति योऽग्निं चिन्वन्नधिक्रामति वाङ्ग आसन्नसोः प्राण इत्याह प्राणानेवात्मन्धत्ते यो रुद्रो अग्नौ यो अप्सु य ओषधीषु यो रुद्रो विश्वा भुवनाविवेश तस्मै रुद्राय नमो अस्त्वाहुतिभागा वा अन्ये रुद्रा हविर्भागाः॥३९॥

अ॒न्ये श॑तरु॒द्रीय॑ꣳ हु॒त्वा गा॑वीधु॒कं च॒रुमे॒तेन॒ यजु॑षा चर॒माया॒मिष्ट॑कायां॒ नि द॑ध्याद्भाग॒धेये॑नै॒वैन॑ꣳ शमयति॒ तस्य॒ त्वै श॑तरु॒द्रीय॑ꣳ हु॒तमित्या॑हु॒र्यस्यै॒तद॒ग्नौ क्रि॒यत॒ इति॒ वस॑वस्त्वा रु॒द्रैः पु॒रस्ता॑त्पान्तु पि॒तर॑स्त्वा य॒मरा॑जानः पि॒तृभि॑र्दक्षिण॒तः पा॑न्त्वादि॒त्यास्त्वा॒ विश्वै॑र्दे॒वैः प॒श्चात्पा॑न्तु द्यु॒ता॒नस्त्वा॑ मारु॒तो म॒रुद्भि॑रुत्तर॒तः पा॑तु॥४०॥

दे॒वास्त्वेन्द्र॑ज्येष्ठा॒ वरु॑णराजानो॒ऽधस्ता॑च्चो॒परि॑ष्टाच्च पान्तु॒ न वा ए॒तेन॑ पू॒तो न मेध्यो॒ न प्रोक्षि॑तो॒ यदे॑न॒मतः॑ प्रा॒चीन॑म्प्रो॒क्षति॒ यथ्संचि॑त॒माज्ये॑न प्रो॒क्षति॒ तेन॑ पू॒तस्तेन॒ मेध्य॒स्तेन॒ प्रोक्षि॑तः॥४१॥

दु॒ध्रस्त॒नूरहु॒विर्भा॑गाः पातु॒ द्वात्रि॑ꣳशच्च॥९॥॥ [९]

स॒मीची॒ नामा॑सि॒ प्राची॒ दिक्तस्या॑स्ते॒ऽग्निरधि॑पतिरसि॒तो र॑क्षि॒ता यश्चाधि॑पति॒र्यश्च॑ गो॒प्ता ताभ्यां॒ नम॒स्तौ नो॑ मृडयता॒न्ते यं द्वि॒ष्मो यश्च॑ नो॒ द्वेष्टि॒ तं वां॒ जम्भे॑ दधाम्योज॒स्विनी॒ नामा॑सि दक्षि॒णा दिक्तस्या॑स्त॒ इन्द्रो॒ऽधि॑पति॒ः पृदा॑कु॒ः प्राची॒ नामा॑सि प्र॒तीची॒ दिक्तस्या॑स्ते॥४२॥

सोमो॒ऽधि॑पतिः स्व॒जो॑ऽव॒स्थावा॒ नामा॒स्युदी॑ची॒

दिक्तस्याँस्ते वरुणोऽधिपतिस्तिरश्चराजिरधिपत्नी नामासि बृहती दिक्तस्याँस्ते बृहस्पतिरधिपतिः श्वित्रो वशिनी नामासीयं दिक्तस्याँस्ते यमोऽधिपतिः कल्माषग्रीवो रक्षिता यश्चाधिपतिर्यश्च गोप्ता ताभ्यां नमस्तौ नो मृडयतान्ते यं द्विष्मो यश्च॥४३॥

नो द्वेष्टि तं वां जम्भे दधाम्येता वै देवता अग्निं चित्रं रक्षन्ति ताभ्यो यदाहुतीर्न जुहुयादध्वर्युं च यजमानं च ध्यायेयुर्यदेता आहुतीर्जुहोति भागधेयेनैवैनाँश्छमयति नार्तिमार्च्छत्यध्वर्युर्न यजमानो हेतयो नाम स्थ तेषां वः पुरो गृहा अग्निर्व इषवः सलिलो निलिम्पा नाम॥४४॥

स्थ तेषां वो दक्षिणा गृहाः पितरो व इषवः सगरो वज्रिणो नाम स्थ तेषां वः पश्चाद्गृहाः स्वप्नो व इषवो गह्वरोऽवस्थावानो नाम स्थ तेषां व उत्तराद्गृहा आपो व इषवः समुद्रोऽधिपतयो नाम स्थ तेषां व उपरि गृहा वर्षं व इषवोऽवस्वान्क्रव्या नाम स्थ पार्थिवास्तेषां व इह गृहाः॥४५॥

अन्नं व इषवो निमिषो वातनामन्तेभ्यो वो नमस्ते नो

मृडयत॒ ते यं द्वि॒ष्मो यश्च॑ नो॒ द्वेष्टि॒ तं वो॒ जम्भे॑ दधामि हु॒तादो॒ वा अ॒न्ये दे॒वा अ॑हु॒तादो॒ऽन्ये तान॑ग्नि॒चिदे॒वोभया॑न्प्रीणाति द॒ध्ना म॑धुमि॒श्रेणै॒ता आहु॑तीर्जुहोति भागधेये॑नै॒वैना॑न्प्रीणा॒त्यथो॒ खल्वा॑हु॒रिष्टि॑का॒ वै दे॒वा अ॑हु॒ताद॒ इति॑॥४६॥

अ॒नु॒प॒रि॒क्राम॑ जुहो॒त्यप॑रिवर्गमे॒वैना॑न्प्रीणाती॒मꣳ स्तन॒मूर्ज॑स्वन्तं धया॒पाम्प्रप्या॑तमग्ने सरि॒रस्य॒ मध्ये॑। उथ्स॑ जुषस्व॒ मधु॑मन्तमूर्व समु॒द्रिय॒ꣳ सद॑न॒मा वि॑शस्व। यो वा अ॒ग्निम्प्र॒युज्य॒ न वि॑मु॒ञ्चति॒ यथाश्वो॑ युक्तो॒ऽवि॑मुच्यमान॒ः ख्षुध्य॑न्परा॒भव॑त्ये॒वम॑स्याग्निः परा॑ भवति॒ तम्प॑रा॒भव॑न्तं॒ यज॑मा॒नोऽनु॒ परा॑ भवति॒ सो॑ऽग्निं चि॒त्वा लू॒ख्षः॥४७॥

भ॒व॒ती॒मꣳ स्तन॒मूर्ज॑स्वन्तं धया॒पामित्याज्य॑स्य पू॒र्णाꣳ स्रुचं॑ जुहोत्ये॒ष वा अ॒ग्नेर्वि॑मो॒को वि॒मुच्यै॒वास्मा॒ अन्न॒मपि॑ दधाति॒ तस्मा॑दाहु॒र्यश्चै॒वं वेद॒ यश्च॒ न सु॒धाय॑ꣳ ह॒ वै वा॒जी सुहि॑तो दधा॒तीत्य॒ग्निर्वाव वा॒जी तमे॒व तत्प्री॑णाति॒ स ए॑नम्प्री॒तः प्री॑णाति॒ वसी॑यान्भवति॥४८॥

प्र॒तीची॒ दिक्तस्या॑स्ते द्वि॒ष्मो यश्च॑ निलि॒म्पा नामे॒ह गृ॒हा इति॑ लू॒ख्षो

वसीयान्भवति॥10॥॥ [१०]

इन्द्रा॑य॒ राज्ञे॑ सूक॒रो वरु॑णाय॒ राज्ञे॒ कृष्णो॑ य॒माय॒ राज्ञ॒ ऋश्य॑ ऋष॒भाय॒ राज्ञे॑ गव॒यः शा॑र्दू॒लाय॒ राज्ञे॑ गौ॒रः पु॑रुषरा॒जाय॑ म॒र्कटः॑ ख्षिप्रश्ये॒नस्य॒ वर्ति॑का॒ नील॑गोः॒ क्रिमिः॒ सोम॑स्य॒ राज्ञः॑ कुलु॒ङ्गः सिन्धोः॑ शिꣳशु॒मारो॑ हि॒मव॑तो ह॒स्ती॥४९॥

इन्द्रा॑या॒ष्टावि॑ꣳशतिः॥11॥॥ [११]

म॒युः प्रा॑जाप॒त्य ऊ॒लो हली॑क्ष्णो वृषद॒ꣳशस्ते धा॒तुः सर॑स्वत्यै॒ शारिः॑ श्ये॒ता पु॑रुष॒वाख्सर॑स्वते॒ शुकः॑ श्ये॒तः पु॑रुष॒वागा॑र॒ण्यो॑ऽजो न॑कु॒लः शका॒ ते पौ॒ष्णा वा॒चे क्रौ॒ञ्चः॥५०॥

म॒युस्त्रयो॑विꣳशतिः॥12॥॥ [१२]

अ॒पां नप्त्रे॑ ज॒षो ना॒क्रो मक॑रः कुली॒कय॒स्तेऽकू॑पारस्य वा॒चे पैङ्ग॑रा॒जो भगा॑य कु॒षीत॑क आ॒ती वा॑ह॒सो दर्वि॑दा॒ ते वा॑य॒व्या॑ दि॒ग्भ्यश्च॑क्रवा॒कः॥५१॥

अ॒पामेका॒न्नविꣳशतिः॥13॥॥ [१३]

बला॑याजग॒र आ॒खुः सृ॑ज॒या श॒यण्ड॑क॒स्ते मै॒त्रा मृ॒त्यवे॑-ऽसि॒तो म॒न्यवे॑ स्व॒जः कु॑म्भी॒नसः॑ पुष्करसा॒दो लो॑हिता॒हिस्ते

त्वा॒ष्ट्राः प्र॑ति॒श्रुत्का॑यै वाह॒सः॥५२॥

[१४]

पु॒रु॒ष॒मृ॒गश्च॒न्द्रम॑से गो॒धा काल॑का दार्वाघा॒टस्ते वन॒स्पती॑नामे॒ण्यह्ने॒ कृष्णो॒ रात्रि॑यै पि॒कः क्ष्विङ्का॒ नील॑शीर्ष्णी॒ ते॑ऽर्य॒म्णे धा॒तुः क॑त्क॒टः॥५३॥

[१५]

सौ॒री ब॒लाकश्यो॑ म॒यूर॑ः श्ये॒नस्ते ग॑न्ध॒र्वाणां॒ वसू॑नां क॒पिञ्ज॑लो रु॒द्राणां॑ तित्ति॒री रो॒हित्कु॑ण्डृ॒णाची॑ गो॒लत्ति॑का॒ ता अ॑प्स॒रसा॒मर॑ण्याय सृम॒रः॥५४॥

[१६]

पृ॒ष॒तो वै॑श्वदे॒वः पि॒त्वो न्यङ्कुः॑ कश॒स्तेऽनु॑मत्या अन्यवा॒पो॑-ऽर्धमा॒सानां॑म्मा॒सां क॒श्यपः॒ क्रयिः॑ कु॒टरु॑र्दात्यौ॒हस्ते सि॑नीवा॒ल्यै बृह॒स्पत॑ये शित्पु॒टः॥५॥

[१७]

शका॑ भौ॒मी पा॒त्रः कशो॑ मान्थी॒लव॒स्ते पि॑तृ॒णामृ॑तू॒नां जह॑का संवथ्स॒राय॒ लोपा॑ क॒पोत॒ उलू॑कः श॒शस्ते नैर्ऋ॑ताः

कृ॑कवाकुः सावि॒त्रः॥५६॥

बला॑य पुरुषमृ॒गः सौ॒री पृ॑ष॒तः शका॒ष्टाद॑शा॒ष्टाद॑श॥14-18॥॥ [१८]

रुरू॑ रौ॒द्रः कृ॑कला॒सः श॒कुनिः॒ पिप्प॑का॒ ते श॑र॒व्या॑यै हरि॒णो मा॑रु॒तो ब्रह्म॑णे शा॒र्गस्त॒रख्षुः॑ कृ॒ष्णः श्वा च॑तुर॒ख्षो ग॑द॒भस्त इ॑तरज॒नाना॑म॒ग्नये॒ धूङ्क्षा॑॥५७॥

रुरु॑र्विꣳश॒तिः॥19॥॥ [१९]

अ॒ल॒ज आ॑न्तरि॒ख्ष उ॒द्रो म॒द्गुः प्ल॒वस्ते॑ऽपामदि॑त्यै हꣳस॒साचि॑रिन्द्रा॒ण्यै कीर्शा॒ गृध्रः॑ शितिक॒ख्षी वा॑र्ध्राण॒सस्ते दि॒व्या द्या॑वापृथि॒व्या॑ श्वा॒वित्॥५८॥

[२०]

सु॒प॒र्णः पा॑र्ज॒न्यो ह॒ꣳसो वृको॑ वृषद॒ꣳशस्त ऐ॒न्द्रा अ॒पामु॒द्रो॑ऽर्य॒म्णे लो॑पा॒शः सि॒ꣳहो न॑कु॒लो व्या॒घ्रस्ते म॑हे॒न्द्राय॒ काम॑ाय॒ पर॑स्वान्॥५९॥

अ॒ल॒जः सु॑प॒र्णो॑ऽष्टाद॑शाष्टा॒द॑श॥21॥॥ [२१]

आ॒ग्ने॒यः कृ॒ष्णग्री॑वः सारस्व॒ती मे॒षी ब॒भ्रुः सौ॒म्यः पौ॒ष्णः श्या॒मः शि॑तिपृ॒ष्ठो बा॑र्हस्प॒त्यः शि॒ल्पो वै॑श्वदे॒व ऐ॒न्द्रो॑ऽरु॒णो मा॑रु॒तः क॒ल्माष॑ ऐन्द्रा॒ग्नः सꣳहि॒तो॑ऽधोरा॑मः सावि॒त्रो वा॑रु॒णः

पेत्वः॥६०॥

आग्नेयो द्वाविꣳशतिः॥22॥॥ [२२]

अश्वस्तूपरो गोमृगस्ते प्राजापत्या आग्नेयौ कृष्णग्रीवौ त्वाष्ट्रौ लोमशसक्थौ शितिपृष्ठौ बार्हस्पत्यौ धात्रे पृषोदरः सौर्यो बलख्षः पेत्वः॥६१॥

अश्वष्षोडश॥23॥॥ [२३]

अग्नयेऽनीकवते रोहिताञ्जिरन्ङ्वान्धोरामौ सावित्रौ पौष्णौ रजतनाभी वैश्वदेवौ पिशंगौ तूपरौ मारुतः कल्माष आग्नेयः कृष्णोऽजः सारस्वती मेषी वारुणः कृष्ण एकशितिपात्पेत्वः॥६२॥

अग्नयोऽनीकवते द्वाविꣳशतिः॥24॥॥ [२४]

हिरण्यवर्णा अपां ग्रहान्भूतेष्टकाः सजूः सं वथ्सरं प्रजापतिः स ख्षुरपविरग्नेर्वै दीख्षया सुवर्गाय तं यन्न सूयतै प्रजापतिरृतुभी रोहितः पृश्निः शितिबाहुरुन्नतः कर्णाः शुण्ठा इन्द्रायादित्यै सौम्या वारुणाः सोमायैकादश पिशङ्गास्त्रयोविꣳशतिः॥23॥ हिरण्यवर्णा भूतेष्टकाश्छन्दो यत्कनीयाꣳसत्रिवृद्ध्यग्निर्वारुणाश्चतुःपञ्चाशत्॥54॥ हिरण्यवर्णा निवख्षसः॥॥ [२५]

This PDF was downloaded from http://stotrasamhita.github.io.
GitHub: http://stotrasamhita.github.io | http://github.com/stotrasamhita
Credits: http://stotrasamhita.github.io/about/